

Det språkvitenskapelige miljøet ved UiB har hovedsete i HF-fakultetets bygg på Sydneplass.
Foto: Thomas Vindal Christensen.

Kapittel 7

Jakten på den ideelle språkviter

Dunja Blažević

Dette kapittelet dreier seg om hvordan språkvitere har blitt og blir beskrevet i sakkyndigvurderinger til toppstillinger i språkviten-skapene ved Universitetet i Bergen (UiB) i to perioder: 1950–1960 og 2006–2018. Ved å rette søkelyset mot slike vurderinger fortsetter kapittelet i det samme teoretiske sporet som kapittelet om Knut Fægri og Ida Blom, der temaet var egenskaper ved den ideelle forskeren. Samtidig innfører det også den nederlandske historiografen Herman Pauls begreper om epistemiske dyder, ferdigheter og laster. Hovedspørsmålet i kapittelet er hva slags epistemiske dyder, ferdigheter og laster som kan leses ut av de valgte sakkyndigvurderingene, og om disse har endret seg over tid.

Sakkyndigvurderinger, faglige vurderinger av søkerens evne til å oppfylle de vitenskapelige kravene til et professorat, kan knyttes til fremveksten av det moderne forskningsuniversitetet i de tysktalende områdene på 1700- og begynnelsen av 1800-tallet.¹ Ved det nye universitetet kom professorutnevnelserne gradvis til å endre karakter. Fra å være valg foretatt av universitetets egne professorer, på bakgrunn av en rekke hensyn, inkludert nepotisme, ble utnevnelserne fra slutten av 1700-tallet gradvis tatt over av staten, som valgte ut kandidater på bakgrunn av råd hentet inn fra utvalgte akademikere i konfidensielle samtaler.² Selv om mye har endret seg siden slutten av 1700-tallet, er akademikeres sakkyndige vurderinger fortsatt sentrale i akademiske rekrutteringspraksiser. I dag oppnevnes de sakkyndige som eksperter i det faget eller fagområdet stillingen gjelder. De får dermed rollen som forvaltere av fagets uttalte og uttalte standarder for god forskning – en rolle de fyller ved å beskrive hva som er bra eller dårlig ved hver enkelt søker, deres arbeider og søkerens forhold til hverandre.

Dette gjelder også for sakkyndigvurderingene ved UiB. Helt fra begynnelsen har lovgivningen gitt retningslinjer for bedømmelse av søkere til vitenskapelige stillinger. Vurdering av søkerens innsendte vitenskapelige arbeider har vært og er det mest sentrale. Det første egne reglement for ansettelse, vedtatt av Det akademiske kollegium (DAK) i 1953, inneholdt ingen utfyllende bestemmelser om hvilke kriterier søkerne skulle vurderes etter.³ En gjennomgang av sakkyndighetsvurderinger av søknader om stillinger innenfor språkvitenskap viser at alle de sakkyndige tok opp omfang, kvalitet, originalitet, relevans for språkfagets sentrale arbeidsområder og søkerens undervisningsevner. Ifølge de siste retningslinjene for vitenskapelige ansettelser skal sakkyndigkomiteen bedømme søkerens vitenskapelige og/eller kunstneriske kvalifikasjoner i samsvar med etablerte internasjonale eller nasjonale standarder. Utdanningsfaglig kompetanse skal også vurderes, sammen med andre dokumenterte faglige kvalifikasjoner angitt i utlysningstekst og stillingsbeskrivelse. Kvalifikasjonene blir nå også eksplisitt vektet,

1 Clark 2006.

2 Sst.: 239–252.

3 «Fremgangsmåte ved besettelse av professorater og dosenturer ved Universitetet i Bergen. Vedtatt av Det akademiske kollegium 2. oktober 1953», i Årsmelding for UiB, heretter Årsmelding 1953–54: 190.

slik at det skal legges større vekt på vitenskapelige kvalifikasjoner enn undervisningskvalifikasjoner, og undervisningskvalifikasjoner mer enn kvalifikasjoner knyttet til formidling, administrasjon og ledelse.⁴

I dette kapittelet står vurderinger av søkere til førsteamanuensisstillinger og professorater i språkvitenskapene ved UiB i sentrum. Språkvitenskap har en lang tradisjon i Bergen, først ved Bergens Museum og senere ved universitetet. Det første professoratet i faget, i vestnorske målføre, ble opprettet i 1918. Språkvitenskapelige professorater var dessuten både blant de første vitenskapelige stillingene som ble lyst ut ved Det historisk-filosofiske fakultet etter 1948, og dem det ble lyst ut flest av på 1950-tallet.⁵ Vel ti år etter at de første professoratene ble lyst ut, var det ansatt fem professorer i språkvitenskap ved fakultetet, i tillegg til at Historisk museums leder var språkviter.⁶ Språkvitenskapene er stadig blant de største fagfeltene ved Det humanistiske fakultet hva antall vitenskapelig ansatte angår, samtidig som både antallet språk som det forskes og undervises i, og språkernes geografiske tilhørighet har endret seg. På 1950-tallet var det, foruten norsk, stillinger i klassisk filologi, fransk, tysk og engelsk. Fram mot 2006 har antallet språk gradvis økt, slik at språkvitenskapene i Bergen nå også omfatter kinesisk, japansk, arabisk, russisk og spansk. Dessuten har søkernes og de sakkyndiges geografiske tilhørighet endret seg betraktelig. På 1950-tallet kom både søkerne og de sakkyndige fra nordiske land, i dag kommer de fra hele verden. Denne utviklingen er del av en allmenn trend ved UiB, som vist i kapittel 1 i bind 2. En undersøkelse av sakkyn-digvurderinger innenfor disse fagene kan derfor kaste lys over hva som over tid er vurdert som ideelle egenskaper ved et av de eldste fagfeltene ved universitetet.

Språkvitenskapene var også de første fagene ved universi-

4 *Forskrift om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger*, 09.02.2006. Kapittel 1: «Kriterier for ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger», § 1-2 «Kompetansekrav for ansettelse i stilling som professor». *Reglement for ansettelse i vitenskapelige stillinger og faglig/administrative lederstillinger*. Vedtatt av universitetsstyret 28.05.2014, sist endret 20.02.2020. Kapittel 6: «Generelle saksbehandlingsregler for ansettelsesprosedyren», punkt 6.2.3 «Mandat for sakkyndig komité».

5 I kapittelet brukes begrepet «språkvitenskap» på to måter: som et generelt og periode-overgripende uttrykk, og som et skille mot litteraturvitenskapelig forskning.

6 Årsmelding 1959–60: 162, 171, 173–176. Til sammenligning hadde filosofi én professor, historie to og litteraturvitenskap én.

tetet hvor både kvinner og menn søkte stillinger og ble oppnevnt som sakkyndige. Av tolv professorater på 1950-tallet ble fire søkt av både kvinner og menn, og fire av komiteene hadde både kvinnelige og mannlige medlemmer. Etter 2006 har det vært kvinnelige og mannlige søkere til samtlige utlyste stillinger i språkvitenskap. I dag slår Reglement for ansettelse i vitenskapelige stillinger og faglige/administrative stillinger fast at alle sakkyndigkomiteene skal ha både kvinnelige og mannlige medlemmer.⁷ Språkvitenskapene gjør det dermed også mulig å undersøke hvorvidt det er forskjeller i hvordan kvinnelige og mannlige søkere blir omtalt på når de konkurrerer med hverandre, og om dette har endret seg over tid. Bare de prosessene hvor både kvinner og menn søkte, er undersøkt.

Kapittelet har tre deler. Den første delen tar for seg den nederlandske historiografen Herman Pauls analyser av de konkrete egenkapene som kan inngå i Lorraine Daston og Otto Sibums begrep «scientific personae». Deretter presenteres det formelle rammeverket som sakkyndigprosesser foregår innenfor, og rammeverkets viktigste endringer fra 1950-tallet og til i dag. I den siste delen utforskes hva sakkyndigvurderinger kan si om hvordan den ideelle språkviters egenskaper er blitt formulert på et overordnet plan mellom 1950 og 1960 og mellom 2006 og 2018. For å tydeliggjøre at det er de overordnede forståelsene som står i sentrum, nevnes verken de sakkyndige eller søkerne med personnavn. På denne måten belyses også mulige forskjeller mellom den eldste og den nyeste perioden i UiBs historie.

Dyder og ferdigheter

I forrige kapittel ble den ideelle forsker definert med utgangspunkt i Daston og Sibums begrep «scientific personae», forstått som en kulturell identitetskategori som former individer i kropp og sinn, og som skaper grupper med mennesker med klare fellestrekk i tenkemåte og oppførsel.⁸ Der ble også Pauls begrep «models of self-

7 *Reglement for ansettelse i vitenskapelige stillinger og faglige/administrative lederstillinger*. Vedtatt av universitetsstyret 28.05.2014. Kapittel 6: «Generelle sakbehandlingsregler for ansettelsesprosedyren», punkt 6.2.1 «Den sakkyndige bedømmelsens funksjon i ansettelsesprosessen».

8 Daston & Sibum 2003: 2–3.

hood» tatt opp. Begrepet ble brukt i analysen av ulike syn på den ideelle kvinnehistoriker på 1970-tallet. I dette kapittelet er denne modellen og Pauls bruk av begrepene epistemisk dyd og ferdighet de viktigste analytiske verktøyene. Paul bygget på Daston og Sibums begrep om «scholarly personae» da han hevdet at begrepet persona burde forstås som modeller for å bli en ideell akademiker. Dette var modeller som spesifiserte hva slags evner, holdninger og egenskaper som regnes som avgjørende for å utføre et akademisk arbeid.⁹ Modellene varierer med tid og sted, og dessuten med hvilke evner og holdninger som blir vektlagt når, hvor og av hvem.¹⁰ De bør dessuten helst forstås som grupper av egenskaper.¹¹

I Pauls modell blir epistemiske dyder forstått som de menneskelige karaktertrekkene som regnes som nødvendige for å oppnå kunnskap, som sannferdighet, grundighet og upartiskhet. De ligner på, men er ikke identiske med epistemiske ferdigheter, definert som konkrete egenskaper som behøves for å oppnå konkrete mål, som å beherske et fremmedspråk. Felles for dyder og ferdigheter er at de bare kan læres gjennom etterligning og øvelse, begge blir en del av personligheten til individet som utøver dem, og begge krever sterk vilje hos individet for å oppnå dem. Samtidig skiller de seg fra hverandre på et avgjørende punkt: Der ferdigheter er teknisk krevende, er dyder moralsk krevende.¹² Ferdigheter er noe man lærer, dyder er en karakteregenskap.

Persona-modeller, epistemiske dyder og ferdigheter kan studeres på en rekke nivåer. Mens forrige kapittel rettet søkelyset mot to akademikere og deres tanker om den ideelle akademiker, løftes blikket her til et kollektivt nivå. I dette kapittelet vil spørsmålet være om det er mulig å lese de sakkyndiges uttalelser som uttrykk for et mer kollektivt syn på den ideelle språkviter, og om disse uttalelsene kan tillegges kjønnede konnotasjoner.

9 Paul 2014: 353.

10 Sst.

11 Sst.: 363–365.

12 Sst.: 358–359.

Sakkyndigvurderingens formelle rammeverk

I løpet av de undersøkte periodene har sakkyndigvurderinger endret plass og status i regelverket for ansettelse av professorer og dosenter, senere også førsteamanuenser. Fra den første loven for UiB ble vedtatt i 1948, og til den første felles loven for universiteter og vitenskapelige høyskoler ble vedtatt i 1989, var de øverste vitenskapelige stillingene ved universitetet embetsstillinger, hvor ansettelsesmyndigheten lå hos Kongen i statsråd, og hvor de utnevnte bare kunne avskjediges ved lov og dom.¹³ Med den nye loven ble denne bestemmelsen fjernet, og professorer og dosenter ble vanlige offentlige tjenestemenn, men med akademisk forsknings- og undervisningsfrihet som en viktig særrettighet.¹⁴

Lovendringen ga også DAK, som universitetets høyeste organ, ansettelsesmyndighet.¹⁵ I den nyeste loven for universiteter og høyskoler fra 2005 gir § 6-3 punkt 1 åpning for at universitetsstyret kan delegerere ansettelsesmyndighet til et underordnet organ.¹⁶ Ved UiB er ansettelse av professorer og førsteamanuenser delegert til fakultetsstyrene og styret ved Universitetsmuseet.¹⁷

Det samme lovverket har også fastsatt hva som til enhver tid er vurderingsgrunnlaget for ansettelsene i de to øverste vitenskapelige stillingskategoriene. Fra 1948 og fram til en lovendring i 1976 var sakkyndigvurdering av innleverte arbeider det eneste grunnlaget for vurdering som var nevnt. I 1976 åpnet § 15 for at også prøveforelesninger kunne bli en del av vurderingsgrunnlaget, dersom fakultetsrådet eller noen av de sakkyndige mente det var nødvendig, og kollegiet vedtok det.¹⁸ Denne bestemmelsen sto ved lag fram til 2005 da § 6-3, punkt 3, ga ansettelsesorganet mulighet til å avgjøre om det

13 Lov om Universitetet i Bergen fra 1948 § 14. To andre stillinger var også embeter: universitetsdirektøren (fastsatt i § 7) og sjefsstillingen ved universitetsbiblioteket (fastsatt i § 14).

14 Lov om universiteter og vitenskapelige høyskoler (universitetsloven), datert 16. juni 1989. Kapittel 7: «Vern om vitenskapelige stillingstitler», § 26. Fra 1.1.1985 ble alle dosenturer gjort om til professorater.

15 Sst.: § 32, punkt 1.

16 Lov om universiteter og høyskoler, vedtatt 01.04.2005, § 6-3, punkt 1.

17 Reglement for ansettelse i vitenskapelige stillinger og faglige/administrative lederstillinger. Vedtatt av universitetsstyret 28.05.2014. Kapittel 4: «Ansettelser på fakultetsnivå», punkt 4.1.1 «Alminnelig ansettelsesprosedyre».

18 Lov nr. 4 om endringer i lov om Universitetet i Bergen av 9. juli 1948, datert 20.02.1976, § 15. Lovendringen åpnet for en mulighet som allerede fantes i UiBs ansettelsesreglement fra 1953. Her sto det at kollegiet kunne vedta prøveforelesninger eller andre prøver hvis fakultetsrådet eller noen av de sakkyndige ønsket det, se note 3 (Årsmelding 1953–54: 191).

i tillegg til sakkyndigvurderingen skulle gjennomføres intervjuer, prøveforelesninger eller andre prøver.¹⁹ Intervju som mulig tilleggsvurdering var noe nytt. Både intervjuer og prøveforelesninger ble inkludert i tilsetningsreglementet ved UiB i 2014.²⁰

Samtidig er det noe som ikke har endret seg. Sakkyndigvurderingene er fortsatt det første leddet i prosessen, og det er her den grundigste vurderingen av søkerens faglige kvalifikasjoner skjer. I sakkyndigvurderingen siles ikke-kvalifiserte ut, og de kvalifiserte ordnes i et hierarki. Rangeringen bygger på de sakkyndiges vurdering av søkerens kompetanse er for den utlyste stillingen.

Filologer på 1950-tallet

Ifølge malen for utlysninger av vitenskapelige stillinger, vedtatt sammen med UiBs første ansettelsesreglement, skulle utlysningene inneholde opplysninger om hvilket fag eller fagområde stillingen ble lyst ut i, spesielle ansvarsområder og generelle arbeidsvilkår og gjeldende juridiske plikter og rettigheter for de to øverste vitenskapelige stillingene.²¹ I malen ble det også spesifisert at norske statsborgere var å foretrekke, ettersom UiB i denne perioden hadde som uttalt politikk å prioritere kvalifiserte norske søkere der slike fantes.²²

Det samme reglementet inneholdt også retningslinjer for hvem som oppnevnte de sakkyndige, hvordan dette skulle skje, komitearbeidets organisering og uttalelsens form. Sakkyndige ble innstilt fra fakultetsrådet for beslutning om oppnevning i kollegiet, etter forslag fra professorer for professorater og professorer og dosenter for dosenturer. Komiteene besto vanligvis av tre eller

19 Lov om universiteter og høyskoler, vedtatt 01.04.2005, § 6-3, punkt 3.

20 Reglement for ansettelse i vitenskapelige stillinger og faglige/administrative lederstillinger, vedtatt av universitetsstyret 28.05.2014. Kapittel 4: «Ansettelse på fakultetsnivå», punkt 6.3.2 «Grunnlaget og vurderinger for innstilling». Innføring av intervju blir her begrunnet med ansettelsesmyndighetens behov for å vurdere søkerens personlige egenhet for stillingen. Kravet om personlig egenhet var et nytt punkt i ansettelsesprosedyren, som ble innført sammen med det nye reglementet i 2014.

21 «Fremgangsmåte ved besettelse av professorater og dosenturer ved Universitetet i Bergen. Vedtatt av Det akademiske kollegium 2. oktober 1953», i Årsmelding 1953–54: 190.

22 Sst.: 191. På side 192 er det en generell anbefaling om at man ikke burde «med en gang gå til nordisk eller generell konkurranse hvis det er grunn til å tro at det finnes fullt kvalifiserte norske søkere».

fem medlemmer, hvorav de norske sakkyndige skulle oppnevnes av kollegiet (med godkjenning fra Kirke- og undervisningsdepartementet, hvis foreslåtte medlemmer ikke arbeidet ved UiB) og de utenlandske av Kongen. Videre ble det slått fast at formannen i en komite skulle være den eldste professoren (etter ansiennitet) ved UiB, eller den eldste norske professoren, hvis det ikke var interne komitemedlemmer. Komiteen kunne velge om den ville gi individuelle eller samlede uttalelser.²³ De aller fleste av komiteene valgte å levere individuelle uttalelser. Av de undersøkte vurderingene ble bare vurderingen til et professorat i nordisk målvitenskap (i 1952) levert som en samlet vurdering. Vurderingene varierte også i størrelse, fra knappe 2 sider i den samlede vurderingen av søkerne til et professorat i klassisk filologi i 1952–53, til vel 23 sider i de individuelle vurderingene av søkerne til et professorat i engelsk filologi i 1952–53. Reglementet fastslo også at uttalelsene skulle trykkes i universitetets årsmeldinger.²⁴

Hva gjelder kjønnsfordelingen blant sakkyndige, viser en gjennomgang av samtlige sakkyndigkomiteer på 1950-tallet følgende fordeling: Av 36 sakkyndige som ble utnevnt i perioden, var 32 menn og 4 kvinner. Disse 4 kvinner satt i hver sin komite, slik at det av 12 komiteer var 4 sakkyndigkomiteer med både kvinnelige og mannlige medlemmer og 8 som bare hadde mannlige sakkyndige. De språkvitenskapelige stillingene ble i hovedsak lyst ut som professorater. 10 av de 12 stillingene ble lyst ut i moderne språkfag, og 11 av 12 i filologisk språkforskning.²⁵ På 1950-tallet var det også en klar overvekt av menn som søkte og som ble utnevnt til professorater. Det var mannlige søkere til samtlige professorater, kvinnelige søkere bare til 4 av dem. Dette var professoratene i nordisk målvitenskap (1950), engelsk filologi (1952 og 1955) og tysk filologi (1953). Bare til 1952-professoratet i engelsk filologi ble det utnevnt en kvinne.

23 Årsmelding for Universitetet i Bergen 1953–54: 191.

24 Sst.: 192.

25 Unntaket blant filologistillingene var professoratet i nordisk målvitenskap, som var en videreføring og utvidelse av professoratet i vestlandsk målføre. Unntakene fra de moderne språkfagene var professoratene i norrøn og klassisk filologi.

Å forstå språk historisk

Som språkviter Gjert Kristoffersen viser i kapittel 8, har dagens språkvitenskaper ved UiB røtter i 1800-tallets filologiske forskning. Den amerikanske historikeren James Turner skiller mellom tre forskningsområder innenfor filologi på 1800-tallet: tekstfilologi, teorier om språks opphav og natur, og komparative studier av språk og språkfamiliers struktur og historiske utvikling. De tre områdene hadde noen metodologiske fellestrekk. Ett var forståelsen av filologi som en totalvitenskap – alle sider ved språket måtte sees i sammenheng. Et annet var troen på at nøkkelen til spørsmålet om språkernes opprinnelse og utvikling lå i historien. Språkene kunne bare forstås og studeres hvis man kjente til deres opprinnelse. Et tredje trekk var tanken på at all historisk språkforskning var sammenlignende av natur. Språkforskere kunne bare oppnå full forståelse av sine språks utvikling hvis de sammenlignet dem med beslektede språk og deres historiske utvikling. Endelig, både sammenligninger og kunnskap om språkernes opprinnelse var nødvendig for å kunne komme fram til det endelige målet: etableringen av språkernes stamtrær og innbyrdes slektsforhold.²⁶

Forståelsen av filologi som en historiserende totalvitenskap kom også til å prege synet på ideelle språkvitereregenskaper i sakkyndigvurderingene til de språkvitenskapelige professoratene på 1950-tallet. En viktig dyd som ble trukket fram igjen og igjen, var evnen til å historisere, eller bore dypt. Dette påvirket for det første hvilke språkvitenskapelige emner som ble særlig verdsatt, hvor diakrone perspektiver jevnt over ble mer verdsatt enn synkrone. For det andre ser det ut til at de sakkyndige i de undersøkte vurderingene oppfattet diakrone perspektiver som mer krevende å arbeide med enn synkrone.

Alle de tre søkerne som ble innstilt til filologiprofessorater i denne perioden, hadde doktorgrader med basis i diakrone perspektiver. Den mannlige søkeren som ble professor i nordisk målvitenskap i 1951, ble eksempelvis berømmet for «sin betydelige kritiske evne, sikre omdømme og førstehånds kjennskap til det språkhistoriske kildematerialet».²⁷ Den kvinnelige sakkyndige

²⁶ Turner 2014.

²⁷ Årsmelding 1951–52: 134. Dette sitatet var riktignok hentet fra sakkyndigkomiteen som

som vurderte den kvinnelige innstilte søkerens kvalifikasjoner til engelskprofessoratet i 1953, vektla søkerens «vektig[e] bidrag» til belysning av «et sentralt kapittel i engelsk språkhistorie» og hennes behandling av et omfattende materiale med «vitenskapelig akribi og sikker metode».²⁸ Også den svenske mannlige sakkyndige som vurderte den innstilte kvinnens arbeider, var opptatt av hennes dypdykk i språkhistorien. For ham var det av «særskild betydelse» og et «väsentligt principiellt framsteg» at hun i «stor utsträckning har gått direkt till handskrifterna och icke, som vanligen sker, nöjt sig med de tryckta texternas former».²⁹ Selvstendighet og dømmekraft var også positive dyder som ble trukket fram i den svenske mannlige sakkyndiges vurdering av mannen som ble engelskprofessor i 1958. Ifølge denne sakkyndige vitnet mannens doktoravhandling om imponerende «beläsenhet och samlarflit, självständighet och omdömesförmåga».³⁰

Hvor viktig dyder som grundighet, selvstendig vurderings- evne og førstehånds kunnskap om sitt språks historie var, blir enda tydeligere i beskrivelsene av søkerne som arbeidet med diakrone perspektiver, men som ikke ble innstilt, og de som arbeidet med synkron perspektiver. For ikke-innstilte søkere som arbeidet med diakrone perspektiver, dreide kritikken seg ofte nettopp om manglende grundighet og kunnskap om de språkhistoriske fenomenene de studerte, enten på generelt nivå eller i detaljene. Kvinnen som ikke ble innstilt til professoratet i nordisk målvitenskap i 1951, ble for eksempel kritisert for «feil i den historiske tilrettelegging», for å operere med «uriktige gammelnorske grunnformer», for etymologiske forklaringer som var «lite overveid», og for ikke alltid å være «nøyaktig nok» ved sin bruk av eldre historisk litteratur.³¹

Der ikke-innstilte søkere som arbeidet med diakrone perspektiver, ble kritisert for ikke å være historiserende, skarpsindige og grundige nok, ble søkere som arbeidet med synkron perspektiver, kritisert for ikke å utøve filologisk historisering i det hele tatt. En som ble kritisert for det siste, var en kvinne som søkte, men ikke

vurderte denne søkeren til et professorat i vestnorske målføre i 1943, men som 1951-komiteén sa seg fullstendig enig i.

28 Årsmelding 1952–53: 99.

29 Årsmelding 1953–54: 103.

30 Årsmelding 1957–58: 124.

31 Sst.: 132.

ble innstilt til engelskprofessoratet begge gangene det ble lyst ut på 1950-tallet. Begge gangene la de sakkyndige stor vekt på hennes doktoravhandling, som handlet om engelske lånords innpass i norsk. I 1952 beskrev de tre sakkyndige avhandlingen som original i valg av tema og problemstilling. Samtidig ga ingen av deres vurderinger inntrykk av en dypsindig språkhistorisk analyse. Skarpest kom det fram i den svenske mannlige sakkyndiges vurdering av avhandlingen, som riktignok var «ett pionjærarbeite» og mulig «mønster for undersøkning av motsvarande processer i andra språk», men samtidig også var en undersøkelse som «knappt» nok kunne ha krevd «en högre grad av lärdom eller skarpsinne».³² I 1957-innstillingen skrev den ene av de to norske mannlige sakkyndige at de fonologiske undersøkelsene i hennes doktoravhandling vitnet om «betydelige dyktighed» og «udmærket evne til personlig iagttagelse».³³ Verken dyktigheten eller iagttagelsesevnen kvalifiserte henne likevel til den utlyste stillingen, ettersom hennes valg av synkront perspektiv på engelske lånords inntreden i norsk «i egenskab af proces» faktisk var «en historisk foreteelse» som hennes synkrone perspektiv gjorde vanskelig å vise fullgodt.³⁴ Mens denne sakkyndige kritiserte henne for å mangle forståelse av språk som historisk fenomen, var hans svenske komitefelle opptatt av å påpeke at hennes synkrone perspektiv hadde ledet henne til unøyaktig behandling av lånordene når hun tok dem ut av deres «kulturhistoriska sammanhang».³⁵ Å forstå språk som et synkront fenomen, slik den kvinnelige søkeren hadde gjort, brøt med den filologiske forståelsen av språk som et historisk fenomen og førte til at hun ikke ble ansett for å utvise den nødvendige historiserende dyden i sine arbeider.

Å kunne se språk i sammenheng

Gode filologer skulle også være bredt orienterte språkforskere, hvor bredde ble forstått som en kombinasjon av arbeider innenfor grammatikk, litteratur og språkhistorie. De tre fremtidige professorene

32 Årsmelding 1952–53: 107.

33 Årsmelding 1957–58: 114.

34 Sst.: 114.

35 Sst.: 118.

oppfylte breddekravet på litt forskjellige måter – en variasjon som viser hvordan ett og samme krav kunne tillegges ulike betydninger. Sakkyndigkomiteen som vurderte søkerne til professoratet i nordisk målvitenskap i 1951, begrunnet sin enstemmige vurdering med at den innstilte mannen hadde «den allsidigste produksjonen», demonstrert gjennom vedlagte arbeider i norsk og færøysk språkhistorie og vestnorsk dialektforskning.³⁶ I dette tilfellet betydde bredde arbeider innenfor flere deler av språkvitenskapen og innenfor to ulike språk.

Også kvinnen som ble utnevnt til professor i engelsk filologi i 1953, ble beskrevet som en bredt orientert språkforsker; bredden ble særlig knyttet til hennes lærebok i engelsk samfunnsliv. Ifølge den kvinnelige sakkyndige var den en «omfattende og inngående fremstilling» og uttrykk for den kvinnelige søkerens «enestående fortrolighet med engelsk kultur- og samfunnsforhold».³⁷ Inntrykket av en bredt orientert språkviter ble ytterligere understreket i den mannlige svenske sakkyndiges vurdering. Kvinnens vitenskapelige produksjon omfattet flere «olika centrala områden inom engelsk filologi», samtidig som den også hadde et klart tyngdepunkt innenfor engelsk samfunnskunnskap, hvor hun «visat sig äga verklig överblick över ämnet».³⁸

Vurderingene av mannen som ble professor i engelsk i 1957, viser en tredje forståelse av bredde-egenskapen. De tre mannlige sakkyndige som vurderte hans innsendte arbeider, var enige om at han hadde sin klare faglige styrke i arbeider om middelalder og tidlig moderne tids engelsk. Innenfor disse historiske periodene hadde han utført det den mannlige svenske sakkyndige mente var «aktningvärda insatser» som etymolog, navneforsker, dialektforsker, ordgeograf, historisk fonetiker og syntaktiker.³⁹ Dette var arbeider som videre forutsatte «intima förtrogenhet med fornengelskan», noe som gjorde at han hadde oppnådd «vetenskaplig skicklighet i engelska språkets historia fram till c. 1700».⁴⁰ Når denne søkeren, til tross for manglende arbeider innenfor nyere engelske språkperioder, likevel ble innstilt til 1957-professoratet, kan det tolkes i

36 Årsmelding 1951–52: 136.

37 Årsmelding 1952–53: 99.

38 Sst.: 104.

39 Årsmelding 1957–58: 127.

40 Sst.: 127–128.

retning av at bredde som dekket ulike perioder, var mindre viktig enn dybdekunnskap innenfor en eldre historisk periode. Dette befester inntrykket av det diakrone perspektivets betydning for de sakkyndige språkviterne.

Likevel ble ikke alle former for bredde oppfattet som like sentrale. Felles for de ikke-innstilte søkerne var at de sakkyndige definerte hele eller deler av deres vitenskapelige produksjon som perifer for den utlyste stillingen. Delvis handlet det om geografi. Kvinnen som søkte, men ikke ble innstilt til professoratet i nordisk målvitenskap i 1951, var ekspert på østnorske dialekter.⁴¹ Den mannlige søkeren som heller ikke ble innstilt til denne stillingen, var på sin side *for* sentrert om vestnorske dialekter og vestnordiske språk og kunne derfor ikke dokumentere «innsikt i 'nordisk språkvitenskap' mer allment».⁴²

Delvis handlet det også om hvilke språkvitenskapelige emner søkerne arbeidet med. Igjen kan kvinnen som ikke ble innstilt til engelskprofessoratene i 1952 og 1957, stå som eksempel. I 1952 beskrev den mannlige svenske sakkyndige hennes vitenskapelige meritter som meget ensidige, i all hovedsak konsentrert om moderne engelsk fonetikk og uten skriftlige bevis på vitenskapelig ekspertise innenfor andre deler av engelsk språkforskning.⁴³ Hun manglet dermed den ønskede «allmänna överblick över ämnet».⁴⁴ I 1957-vurderingen mente den svenske mannlige sakkyndige at hennes vedlagte arbeider viste et «mycket begränsat» forskningsregister, mens den norske mannlige sakkyndige mente hun vektla den norske konteksten for lånordene så mye at avhandlingen snarere hørte til nordisk språkvitenskap.⁴⁵

En lignende beskrivelse kunne også leses om mannen som søkte, men ikke ble innstilt til engelskprofessoratet i 1952. Her var det særlig den svenske mannlige sakkyndige som var opptatt av å fremheve den ikke-innstilte mannens manglende oversikt over engelsk filologi. Slik denne sakkyndige så det, falt denne mannens vitenskapelige utdanning hovedsakelig innenfor «ett begränsat, delvis rätt perifert område av engelsk filologi, nordiskt inflytande

41 Årsmelding 1951–52: 134.

42 Sst.: 132.

43 Årsmelding 1952–53: 109.

44 Sst.

45 Årsmelding 1957–58: 115, 123.

på engelska dialekter och ortnamn i den allra nordligaste spetsen av Skottland».⁴⁶ Innenfor det den sakkyndige omtalte som «centrale områden, de vilka undervisningen mest måste komma att gälla», var hans bidrag «små och spridda» og egnet seg derfor ikke til «att visa att han äger en verklig överblick över ämnet i stort».⁴⁷

I de undersøkte vurderingene var de sakkyndige opptatt av søkerens evne til å se språk i sammenheng, men det var ikke alle sammenhenger som ble oppfattet som like høyt verdsatt. Hva slags sammenhenger som ble fremhevet som fortjenestefulle, ble knyttet til søkerens evne til å historisere sine studieobjekter. Slik viser de sakkyndiges vurderinger hvordan dyder sjelden ble forstått i isolasjon. Snarere ble de, som også Paul har vist, stadig balansert mot hverandre.⁴⁸ For sterk fordypning i én historisk periode kunne føre til at evnen til å se språk i sammenheng forsvant. Evnen til å se språk i sammenheng betydde på sin side lite hvis sammenhengen ikke viste søkerens evne til å se språk som resultat av historisk utvikling.

Å formidle filologisk kunnskap

En god filolog skulle også være en god fagformidler. At evnen til å formidle filologisk kunnskap ble fremhevet i denne perioden, henger sammen med to ting. For det første befant Det historisk-filosofiske fakultet på 1950-tallet seg i en oppbygningsfase, og språkvitere med både forsknings- og undervisningserfaring trengtes. For det andre viser de mange utlysningene i moderne språk språkvitenskapenes nære tilknytning til den høyere skolen gjennom utdanning av lektorer og adjunkter til gymnaset. Som historikeren Fredrik Thue viste i den forrige historien om UiB, hadde norsk, tysk, fransk og engelsk, sammen med historie, en sentral plassering der. I gymnasetes læreplaner ble de moderne språkfagene definert som syntetiserende filologiske fag, noe som krevde at både de fremtidige gymnaslærerne og deres forelesere på universitetet måtte være i stand til å undervise i alle sider av et språkfag – språk, litteratur og

46 Årsmelding 1952–53: 106.

47 Sst.

48 Paul 2016: 332.

kultur.⁴⁹ Dette kravet, sammen med den filologiske tradisjonen ved universitetet, skapte utgangspunktet for de sakkyndiges vurderinger av søkerens formidlingsevner.

Fagformidlingsevnen kom til syne på to måter. Den første som er verdt å legge merke til, er at kommentarer om søkerens praktiske språkevner bare kom i forbindelse med de tre professorutlysningene i fremmedspråk. Den andre handlet om på hvilket nivå søkerne behersket språket. I dette materialet ble bare kvinnen som ble engelskprofessor i 1953, rost for sikker språkføring. I de andre tilfellene kunne de sakkyndige alltid påpeke svakheter i søkerens språkferdigheter og undervisningsevner. Kvinnen som søkte engelskprofessoratene i 1952 og 1957, ble beskrevet som en erfaren engelsktaler som hadde flere års opphold i Storbritannia og USA bak seg. Det var likevel ikke nok til at noen av de sakkyndige ville beskrive henne som sikker engelsktalende. Den danske sakkyndige som vurderte hennes praktiske ferdigheter i 1952, oppsummerte komiteens samlede vurdering når han skrev at hennes arbeider i for stor grad var preget av det han kalte for «det norske substrat».⁵⁰ Den svenske mannlige sakkyndige som vurderte hennes praktiske språkferdigheter i 1957, kom til en lignende konklusjon. Til tross for at hun i søknaden beskrev seg som fullstendig tospråklig, mente han hennes arbeider likevel var preget av «förekomsten av såväl föga idiomatiska vändningar som direkta språkfel».⁵¹ Det norske substratet, få ekte engelske uttrykk og forekomst av direkte språklige feil, fungerte her som det den finske litteraturviteren Sari Kivistö har kalt for epistemiske laster, det vil si de laster som spesifikt knyttes til læring.⁵²

Når de sakkyndige la så stor vekt på søkerens praktiske språkferdigheter, handlet det ikke bare om søkerens evne til å forstå og bruke det språket de studerte. Det handlet også om evnen til å overføre denne kunnskapen til studenter på en faglig sikker og systematisk måte. Dette betydde likevel ikke at sikkerhet i praktiske språkferdigheter og evne til å lære andre opp i språket automatisk gjorde en søker til en god språkviter. Den praktiske evnen til å for-

49 Thue 1996: 464–465.

50 Årsmelding 1952–53: 95.

51 Årsmelding 1957–58: 122.

52 Kivistö 2014: 22.

midle og overføre ervervet språkvitenskapelig kunnskap ble nemlig forstått i sammenheng med evnen til å historisere og evnen til å se språk i sammenheng. Evne til å formidle ble vurdert positivt der søkerne også kunne vise til at de var i stand til å historisere og kontekstualisere, samtidig som manglende evne til fagformidling ble et ekstra trekk i vurderingen av de søkerne som fra før ble kritisert for å mangle evne til historisering og kontekstualisering.

Vurderingen av de to søkerne til tyskprofessoratet i 1954 er et godt eksempel på det siste. For den ikke-innstilte kvinnen handlet det om at hun verken kunne overbevise de sakkyndige om at hun var i stand til å holde et jevnt høyt tyskspråklig nivå i sine arbeider, eller at hun var i stand til å undervise og overføre sine kunnskaper til studenter på en god måte. Her kan den kvinnelige norske sakkyndiges vurdering stå som en oppsummering av komiteens samlede oppfatning. Hun skrev at det var en manglende sammenheng mellom metodologiske valg og pedagogiske evner i den ikke-innstilte kvinnens utkast til lærebok i gotisk. Til tross for at hun i utgangspunktet var velvillig innstilt til dette utkastet, kom hun likevel fram til at det ikke tilfredsstilte en læreboks krav om fremstilling av stoffet i «en vitenskapelig forsvarlig, systematisk oversiktlig og pedagogisk heldig form», som i tillegg til disse kravene også måtte bygge på en «eminent grad» av vitenskapelig modenhet.⁵³ For selv om den sakkyndige mente denne kvinnelige søkerens utkast bekreftet inntrykket av en søker med «solide kunnskaper» i gotisk og gammelgermansk og med «en ærlig vilje til grundighet og til ikke å vike unna for vanskelighetene», vitnet det også om «sviktende sans for systematisk fremstilling» og «manglende forståelse» av metodologiske krav til lærebokforfattere.⁵⁴ Dette var vektige argumenter mot innstilling av denne kvinnen, både fordi det gjorde henne mindre i stand til å formidle filologisk fagkunnskap, og fordi nettopp systematikk og modenhet, ifølge vitenskapshistorikerne Lorraine Daston og Glenn W. Most, ble regnet som viktige filologiske dyder.⁵⁵

I den mannlige søkerens tilfelle var kritikken av hans formidlingsevner i stor grad konsentrert om emnet for hans doktoravhandling og hvor den ble avlagt. Denne søkeren hadde arbeidet

53 Årsmelding 1953–54: 97.

54 Sst.

55 Daston & Most 2015.

med en avhandling om konjunktivbruken i bisetninger avhengige av verba sentiendi og dicendi i moderne tysk, med utgangspunkt i den behavioristisk orienterte lingvisten Leonard Bloomfield og de strukturalistisk orienterte lingvistene Bernard Bloch og George L. Träger. Vedkommende hadde også arbeidet ved et amerikansk universitet. I sakkyndigvurderingene kom disse to trekkene ved den ikke-innstilte mannens arbeider til å trekke ned de sakkyndiges oppfatning av hans evne til å formidle filologisk kunnskap. Ikke bare brøt det synkrone perspektivet med filologiens forståelse av språk som et historisk produkt, men det ble i tillegg skrevet ved et ikke-tysk universitet. For den mannlige norske sakkyndige innebar dette at mannen ikke kunne dokumentere nivået på sin tyske språkbruk, fordi han hele tiden hadde levd i «eit framandt, ikkje-tysk språkmiljø».⁵⁶ Slik denne sakkyndige så det, måtte innehaveren av denne stillingen ha «uklanderleg tysk målføring» ettersom vedkommende ville få ansvar for opplæring av studenter som i neste omgang ville gå ut i det høyere skoleverket og lære sine elever tysk.⁵⁷ Den kvinnelige sakkyndige gikk et steg videre da hun knyttet sitt negative inntrykk av den ikke-innstilte mannens filologegenskaper sammen med hans amerikanske utdanning. Ifølge henne var den amerikanske utdanningen den viktigste årsaken til at mannens innsendte arbeider ga «lite inntrykk av en forskerpersonlighet med eget initiativ», og bar preg av å være «utført etter anvisning av en lærer, og et ferdig utbygget metodisk apparat».⁵⁸ For denne sakkyndige, som for den norske mannlige sakkyndige, var dermed den største filologiske lasten i dette tilfellet knyttet til manglende kunnskap om den tyske kulturen den ikke-innstilte mannen skulle formidle til sine studenter.

Den ideelle, allsidige språkvider

Ingen steder i universitetets første retningslinjer for ansettelse av professorer og dosenter sto det angitt hva slags egenskaper de sakkyndige skulle se etter hos søkerne, eller hvordan disse skulle

56 Årsmelding 1953–54: 94.

57 Sst.

58 Sst.: 102.

vektes i de enkelte vurderingene. De sakkyndige hadde dermed vide fullmakter til å formulere sine egne normer for hvem den ideelle språkviter burde være, basert på sitt eget faglige skjønn og sine oppfatninger om denne vitenskapspersona.

Bildet av den ideelle språkviter som kan leses ut av disse formuleringene, viser både at det fantes en etablert forståelse av den ideelle språkviter på tvers av institusjoner og landegrenser og av sakkyndige av begge kjønn. Denne forståelsen var tuftet på et syn på den ideelle språkviter hvor evnen til å forstå språk som et historisk fenomen og som uttrykk for spesifikke kulturer som språkviterne måtte erverve egne erfaringer i, sto sentralt. Samtidig viser disse vurderingene også at disse egenskapene alltid ble forstått i relasjon til hverandre. Evne til spesialisering var viktig, men ikke hvis det førte til en anatomisk forståelse av det studerte språket. På samme måte hjalp det lite å ha evnen til å bore dypt ned i kildematerialet hvis en ikke var i stand til å formidle resultatene av sin boring på en systematisk og pedagogisk måte.

Hittil har jeg bare skrevet om de eksplisitt uttalte egenskapene i de undersøkte vurderingene. Min lesning av vurderingene fra 1950-tallet viser at de evnene og egenskapene de sakkyndige la vekt på i denne perioden, bygde på en forståelse av dyder som universelle – oppnåelse av dem skulle ikke kreve bestemt geografisk eller sosial herkomst, religiøs tilhørighet eller kjønn. Samtidig beskrev ikke de sakkyndige abstrakte kunnskapsvesener, men mennesker av kjøtt og blod som skrev bøker og artikler, samlet inn og systematiserte gamle stedsnavn og holdt forelesninger. Deres vurderinger inngikk i det vitenskapshistorikerne Kirsti Niskanen og Michael J. Barany har beskrevet som store og ressursintensive nasjonale og internasjonale systemer for utdanning og merittering som formet «particular kinds of people for scholarship's particular activities and roles».⁵⁹ Ifølge dem var denne formingsprosessen preget av kjønnert oppførsel både på et individuelt og et institusjonelt nivå, i vitenskapelige praksiser og i akademisk kultur.⁶⁰ Et av spørsmålene for dette kapittelet har vært hvorvidt det er mulig å si noe om hvordan sakkyndigvurderinger også kan leses som kilder til hvordan eller hvorvidt språkvitere og språkvitenskapens dyder ble kjønnert.

59 Niskanen & Barany 2021: 1.

60 Sst.: 5.

Denne gjennomgangen av sakkyndigvurderinger til språkvitenskapelige professorater ved UiB på 1950-tallet gir få holdepunkter for å uttale seg om dette punktet. I de undersøkte vurderingene omtalte verken kvinnelige eller mannlige sakkyndige seg om søkerens kjønn – eller noen andre personlige egenskaper for den saks skyld. Hadde dette endret seg på 2000-tallet?

Språkvitene 2006–2018

I løpet av de 50 årene som gikk fra språkvitenskapenes oppbygningsfase ved UiB til 2006, skjedde det store endringer – institusjonelt og faglig. For det første forskes og undervises det nå i flere språkfag enn før. I 1970 ble skolefagene nordisk, tysk, fransk og engelsk samt klassisk filologi (latin og gresk) supplert med et professorat i russisk og et dosentur i italiensk. Fram til 2018 har språkkretsen blitt ytterligere utvidet med språkvitenskapelige stillinger i arabisk (første professorat i 1985), spansk (første professorat i 1993), japansk (første førsteamanuensis i 2013) og moderne kinesisk (første førsteamanuensis i 2014).

For det andre viser oversikter over språkfagenes vitenskapshistorie, eksempelvis den nederlandske lingvisten Rens Bods og den britiske lingvisten R.H. Robins' verker, at det ikke lenger er mulig å gi en enhetlig beskrivelse av språkvitenskapenes teorier og metoder internasjonalt.⁶¹ Oddmund Løkensgard Hoels oversikt over den norske språkvitenskapens historie viser samme tendens.⁶² Muligens er det derfor utlysningene i denne perioden også spesifiserer ønskede metodiske og teoretiske spesialiseringer, som i utlysningen til førsteamanuensisstillingen i engelsk lingvistikk i 2010. I utlysningen ble det søkt etter kandidater som brukte «modern linguistic theories and methods», diakront eller synkront, og som arbeidet med primærkilder hentet fra minst én variant av engelsk.⁶³

61 Bod 2013, særlig s. 300; Robins 1997 særlig kapittel 9: «Linguistics in the twentieth century: second period».

62 Hoel 2018: 125–148. Se også Gjert Kristoffersens kapittel 8 i dette bindet.

63 Sakkyndigvurdering til førsteamanuensis i engelsk lingvistikk, «Report of evaluation committee for associate professorship in English linguistics at the Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, University of Bergen», signert 11.03.2011, HF-fakultetet (jnr. 2010/11661), heretter A 2011 (årstall for vurderingen).

For det tredje har endringene i lovverket ført til at også det som kan betraktes som personlige egenskaper, tas med utlysningstekster. I dagens utlysningstekster søker UiB etter språkvitere som kan dokumentere evne til å publisere på et høyt internasjonalt nivå, holde god progresjon i sin forskning og publisering, lede prosjekter og bringe inn ekstern finansiering til sitt institutt, ha bred undervisnings- og veiledningserfaring og utvikle utstrakte nasjonale og internasjonale kontakter, i tillegg til personlig motivasjon og egnethet til stillingen. Ved å inkludere ønskede personlige egenskaper i utlysningstekstene, har de nye retningslinjene bidratt til at universitetet ikke lenger bare søker etter bestemt vitenskapelig kompetanse, men også etter bestemte persontyper.

Også hvordan stillingene lyses ut, har endret seg. Med unntak av de to tidligere nevnte stillingene i japansk og moderne kinesisk, som ble lyst ut som professorat/førsteamanuensisstilling, lyses nå stillinger normalt ut som førsteamanuensisstillinger. At stillingene i moderne kinesisk og japansk ble lyst ut som professorat/førsteamanuensisstilling, skyldes at dette var de første stillingene i disse fagene ved UiB. Offentlighetens tilgang til vurderingene har også endret seg. I 1969 sluttet universitetet å trykke vurderingene i årsmeldingene, men fortsatte i en periode å trykke dem i et eget offentlig tilgjengelig hefte. I dag må interesserte lesere be om tilgang til disse dokumentene fra de respektive fakultetsstyrene. Sakkyndige leverer dessuten ikke lenger individuelle uttalelser, med mindre komiteen har delt seg i synet på en søkers kvalifikasjoner.

I perioden 2006–2018 ble det gjennomført 12 sakkyndigvurderinger. De har variert i omfang, fra 5 (førsteamanuensis i japansk 2018) til 32 sider (førsteamanuensis i kinesisk 2015). Bare i 2 av 12 innstillinger var komiteene delt. Det dreide seg om professoratet/førsteamanuensisstillingen i japansk i 2011 og førsteamanuensisstillingen i norrøn filologi i 2011. Det har også skjedd store endringer i kjønnssammensetningen blant søkere og sakkyndige. I perioden 2006–2018 var det kvinnelige og mannlige søkere til samtlige 10 utlyste stillinger. I 6 tilfeller ble kvinner innstilt på førsteplass, menn i 4. Kvinner ble innstilt på førsteplass i arabisk i 2009, engelsk lingvistikk i 2010, nordisk språkvitenskap i 2017 og i nordisk språkvitenskap med spesialisering i grammatikk i 2018. Menn ble innstilt til den første stillingen i japansk i 2012, førsteamanuensis i kinesisk i 2015, førsteamanuensis i kinesisk i 2018 og førsteamanuensis i kinesisk i 2018.

manuensisstilling i norrøn filologi i 2012 og den første stillingen i moderne kinesisk i 2013. I to tilfeller ble en kvinnelig og en mannlig søker innstilt til førsteplass sammen, i fransk lingvistikk i 2013 og engelsk lingvistikk i 2015. Samtlige søkere til de språkvitenskapelige stillingene ved universitetet bedømmes nå av både kvinnelige og mannlige sakkyndige. I fortsettelsen bygger analysen på ni av disse vurderingene. Hvilke vurderinger det er snakk om, fremgår av detaljerte opplysninger i notene.

*De etablerte vitenskapelige dydene: historisering
og å se språk i sammenheng*

Mens evne til historisk fordypning og evne til å se språk i sammenheng var de to viktigste språkvitenskapelige dydene på 1950-tallet, er listen over dydene blitt utvidet i perioden etter 2006. Utvidelsen kan sies å reflektere de teoretiske og metodiske endringene som språkvitenskapene har gjennomgått fra slutten av 1950-tallet og fram til midten av 00-tallet. Med den sterke dreiningen mot synkron språkvitenskap som begynte internasjonalt med fremveksten av strukturalistisk språkforskning i mellomkrigstiden, og som fortsatte med Noam Chomskys utvikling av transformativ-generativ grammatikk fra slutten av 1950-tallet, har filologenes forståelse av språk som et bredt sammensatt, historisk utviklet fenomen gradvis mistet sin dominans.

Økende vektlegging av ulike former for synkronistisk språkvitenskap, har ført til at historisering nå i større grad er en særdyd som først og fremst kommer til uttrykk i vurderinger til stillinger i filologi og historisk lingvistikk. Det tydeligste eksempelet her er mannen som ble innstilt til førsteamanuensis i engelsk historisk lingvistikk i 2013. Den sakkyndige komiteen mente han viste «greater diversity and time depth» enn noen av de andre kvalifiserte søkerne til denne stillingen, inkludert kvinnen som var innstilt på førsteplass sammen med ham.⁶⁴ For de sakkyndige var det nettopp hans evne til å håndtere sitt studieobjekts historiske utvikling som

64 Sakkyndigvurdering til førsteamanuensisstilling i engelsk lingvistikk, «Førsteamanuensis i engelsk lingvistikk», signert 13.05.2014, HF-fakultetet (jnr. 2013/9249): 13, heretter B 2014.

gjorde ham til den klart best kvalifiserte engelsklingvisten til den utlyste stillingen.

Evne til å se språk i sammenheng hadde – på sin side – endret betydning. Denne evnen ble nå i større grad forstått som bred orientering i en stor mengde tekster fra ulike teoretiske retninger. Det handler nå for eksempel om å være «very well read» innenfor ulike prosasjangre og teoretiske retninger, og å være i stand til å plassere disse tekstene i deres sosiokulturelle og historiske sammenhenger, slik den innstilte kvinnen til arabiskprofessoratet i 2009 var.⁶⁵ Evnen til å forholde seg selvstendig til den litteraturen og forskningstradisjonen en søker plasserte seg i forlengelsen av, ble også oppfattet som positivt, noe vurderingen av mannen som ble innstilt til førsteamanuensis i norrøn filologi i 2012, viste.⁶⁶

*Nye forskeregenskaper: teori og metode,
produktivitet og internasjonal synlighet*

Hva har så dybde blitt erstattet av? Tre dyder og ferdigheter knyttes til forskeres vitenskapelige arbeider går særlig igjen: evnen til å beherske sin valgte metode og teori, være produktiv og være internasjonalt synlig.

Språkviternes evne til å håndtere ulike teoretiske og metodiske verktøy er ikke en ny egenskap som sådan; beherskelse av filologisk kildekritikk var jo viktig også for 1950-tallets filologer, men måten de sakkyndige omtaler den på, har endret seg. Den filologiske retningen var så dominant i Bergen at den ble oppfattet som den selvsagte metodiske og teoretiske standarden som alle søkerne ble vurdert ut fra, også der de selv ikke var filologisk orientert. Som følge av store endringer i språkvitenskapene, må de sakkyndige i dag forholde seg til flere konkurrerende teoretiske og metodiske retninger som alle har sine standarder for god utøvelse. Hva slags teoretisk bakgrunn en søker har, hvilke analytiske verktøy hun eller

65 Sakkyndigvurdering til professorat i arabisk, «Position as Professor in the Arabic Language at the University of Bergen. Report of the Evaluation Committee», signert 21.04.2009, HF-fakultetet (jnr. 2008/3192): 3, heretter C 2009.

66 Sakkyndigvurdering til førsteamanuensis i norrøn filologi, «Stillings som førsteamanuensis i norrøn filologi ved UiB. Innstilling fra den sakkyndige komitéen», signert 06.08.2012, HF-fakultetet (jnr. 2011/12620): 14. Heretter D 2012.

han har valgt å bruke i sine arbeider, og hvor vellykket søkerne brukte disse verktøyene, har derfor blitt et eget tema for mange av sakkyndigkomiteene.

Et av de klareste eksemplene på dette kan leses ut av omtalen av kvinnen som ble innstilt til førsteamanuensis i engelsk lingvistikk i 2013. De sakkyndige var særlig opptatt av den innstilte kvinnens evne til å skape forskning som var «consistently theoretically-anchored», men samtidig «rigorously faithful to the empirical data».⁶⁷ Hennes doktorgrad viste en språkviter som var «scrupulous» i bearbeidingen av de empiriske dataene, som aldri lot sitt valgte teoretiske rammeverk stå i veien for empirien, men snarere brukte det som et verktøy til å analysere empirien og klargjøre de språklige mønstrene.⁶⁸ Hennes senere arbeider viste en språkviter som viste «flexibility and maturity» som forsker, både i komparative studier av engelsk og andre språk og i bruk av nye metodologiske elementer (slik som elektroniske korpuser).⁶⁹

Generelt viste sakkyndige i denne perioden stor grad av det sosiologen Michèle Lamont har kalt kognitiv kontekstualisering, det vil si at de vurderte søkerens teoretiske og metodiske valg på bakgrunn av disse teoriene og metodenes egne epistemologiske og metodologiske standarder.⁷⁰ Den kvinnelige engelsklingvisten som ble innstilt i 2013, ble også berømmet for at hun i sine teoretiske oversikter gikk utover det normen i hennes teoretiske tradisjon tilsa, og inkluderte eldre teoretiske arbeider.⁷¹ Samtidig fantes det også unntak. Komiteen som vurderte søkere til førsteamanuensisstillingen i norrøn filologi i 2012, gikk langt i å kritisere den ikke-innstilte mannens metodevalg som gammeldags og for lite egnet til å plassere den nordgermanske kulturen i et europeisk eller internasjonalt perspektiv.⁷² I oppsummeringen gjorde de det klart at det var hans metodevalg som gjorde at han ikke ble innstilt på førsteplass.⁷³

67 Sakkyndigvurdering til førsteamanuensisstilling i engelsk lingvistikk, «Førsteamanuensis i engelsk lingvistikk, Institutt for framandspråk», signert 12.07.2012, HF-fakultetet, (jnr. 2013/11243): 4–5, heretter E 2012.

68 E 2012: 10.

69 Sst.: II.

70 Lamont 2009: 132–133.

71 E 2012: 10, II.

72 D 2012: 26.

73 Sst.

En ideell språkvider i denne perioden skulle dessuten være produktiv og internasjonalt synlig. Produktivitet i denne sammenhengen betyr særlig evne til å utgi mye forskning av høy kvalitet. Eksempelvis kunne kvinnen som ble innstilt til stilling som førsteamanuensis i engelsk lingvistikk i 2010, vise til en publikasjonsliste på 20 utgitte arbeider.⁷⁴ I noen tilfeller ble slike opptellinger også supplert med hva slags type publikasjoner det var snakk om, og hvor de var publisert. Slik var det i 2012 da sakkyndigkomiteen som vurderte søkerne til professoratet/førsteamanuensisstillingen i japansk lingvistikk, noterte at den innstilte mannens publikasjonsliste inneholdt rundt 10 ikke-akademiske artikler, men ingen bøker, og at mesteparten av de vedlagte arbeidene var på japansk og utgitt i japanske tidsskrifter.⁷⁵

Samtidig viser det siste tilfellet hvordan produktivitet ble balansert mot en rekke andre evner og egenskaper ved søkerne. De utgitte arbeidenes kvalitet, søkerens akademiske status og hvor lenge en søker hadde publisert nasjonalt og internasjonalt, virket også inn på de sakkyndiges vurdering av produksjonsevnen. Det klareste eksempelet på hvordan vurderinger av kvalitet kunne virke inn på vurderinger av kvantitet, finnes i komiteens vurdering av den ikke-innstilte norrønfilologen i 2012. Til tross for at denne mannen kunne vise til en «høyst imponerende» mengde utgitte arbeider, mente komiteen at «kvaliteten på arbeidene er ujevn».⁷⁶ Som Paul også har pekt på, kunne utøvelse av en dyd gli over til en last når dyden ikke ble utøvd med måte – i dette tilfellet ved at kvantitet ikke ble temmet med kvalitet.⁷⁷

På den annen side, mengden publikasjoner kunne også vurderes i forhold til søkerens alder eller deres akademiske status. Hva biologisk alder angår, er sakkyndiges delte innstilling av mannen som ble innstilt til førsteamanuensis i japansk lingvistikk i 2012, et godt eksempel. I dette tilfellet delte komiteen seg i synet på hvor mange internasjonalt utgitte arbeider det kunne forventes av en språkvider på hans alder. Mens flertallet pekte på produksjonsrate

74 A 2011:10.

75 Sakkyndigvurdering til professor/førsteamanuensis i japansk lingvistikk, «Professor/Associate professor of Japanese Linguistics», signert 28.12.2012, HF-fakultetet (jnr. 2012/429): 6, heretter F 2012.

76 D 2012: 20.

77 Paul 2017: 702, 708.

i forhold til alder som grunn til ikke å innstille mannen til professoratet, ga mindretallet uttrykk for et mer sammensatt syn. Ifølge den kvinnelige sakkyndige hadde den innstilte mannen i perioden etter oppnådd doktorgrad klart å utvide sin forskning «both in scope and quality to the extent that the gathered work after 2001 can be regarded as another PhD» og dermed oppfylt kravene til et professorat i japansk ved UiB.⁷⁸

Samtidig kunne relativt smale og korte publikasjonslister vurderes positivt av sakkyndigkomiteer, hvis de, slik tilfellet var med en av de ikke-innstilte mannlige søkerne til engelsk lingvistik i 2013, befant seg på et tidlig stadium i sin vitenskapelige karriere. I vurderingen knyttet komiteen flere ganger hans akademiske status til hans publikasjonsliste. I den innledende presentasjonen av alle søkerne ble han presentert som «a junior scholar» med «an impressive output in the domain of English grammar».⁷⁹ Senere ble han også beskrevet som «relatively junior», «junior scholar» og «junior candidate», og hans status ble brukt for å forklare hvorfor den ellers imponerende publikasjonslisten ennå var så smalt orientert mot noen få lingvistiske metoder.⁸⁰

Den siste av de nye egenskapene som trekkes fram igjen og igjen i sakkyndigvurderingene etter 2006, er evnen til å være internasjonalt synlig. På samme måte som de andre dydene som er løftet fram her, er heller ikke internasjonal tilstedeværelse helt entydig formulert i vurderingene. Snarere kommer den fram på flere ulike måter: publisering i anerkjente internasjonale tidsskrifter og på anerkjente internasjonale forlag, deltakelse i internasjonale forskningsprosjekter, deltakelse på internasjonale konferanser eller tilknytning til internasjonale forskernettverk.

Av alle disse formene er det internasjonal publisering som oftest omtales. Dette gjelder både for vurderinger av innstilte og ikke-innstilte søkere. Evnen til å publisere i internasjonale – særlig engelskspråklige – tidsskrifter eller på internasjonale forlag bør for det første forstås i sammenheng med evnen til høy produksjon. Kvinnen som ble innstilt til førsteamanuensis i engelsk lingvistik i 2010, hadde ikke bare en lang publikasjonsliste, men hadde i tillegg

78 F 2012: 8.

79 E 2012: 5.

80 Sst.: 16, 17.

publisert i internasjonale tidsskrifter og antologier, på nivå én og to.⁸¹ Det spilte også en rolle hvor arbeidene var utgitt. I vurderingen av søkerne til førsteamanuensisstillingen i engelsk lingvistikk i 2013 gjorde eksempelvis sakkyndigkomiteen et nummer av at en av de ikke-innstilte mannlige søkerne på søketidspunktet var i ferd med å utgi sin doktoravhandling på Cambridge University Press, «which in itself is a tribute to its excellence».⁸² Ikke bare viste denne utgivelsen søkerens vilje til å være internasjonalt synlig, men som sitatet viser, også den ekstra anerkjennelsen arbeidet fikk fordi det var antatt av et prestisjefylt forlag.

Hvor viktig denne anerkjennelsen kunne være, kom godt fram i vurderingen av den fremtidige førsteamanuensis i japansk lingvistikk i 2012. Han ble som nevnt ikke funnet kvalifisert til professoratet, fordi han hadde for få publikasjoner for sin alder, men dette var bare en del av flertallets begrunnelse for hvorfor han ikke kunne innstilles til professoratet. Den andre delen dreide seg om hvor de vedlagte arbeidene var publisert. Denne søkeren, som var norskfødt, men utdannet i Japan, kunne bare vise til én artikkel publisert utenfor Japan.⁸³

Evne til å synliggjøre seg selv internasjonalt kunne også komme fram ved opptellinger av hvor mange internasjonale konferanser en søker hadde deltatt på, og hvor mange invitasjoner en søker hadde mottatt for å holde forelesninger utenfor sitt universitet. Også her er mengde et poeng i seg selv, slik som i vurderingene av søkerne til førsteamanuensisstillingen i engelsk lingvistikk i 2010. Her nevnte komiteen i hvert tilfelle hvor mange internasjonale konferanser hver av søkerne hadde vært på, hvor mange de hadde deltatt på med innlegg, og hvor mange slike konferanser de selv hadde organisert eller vært med på å organisere.⁸⁴ Påpekning av omfanget av søkerens deltakelse kunne dessuten kombineres med beskrivelser av hvor konferansene og forelesningene var avholdt. Den sakkyndige komiteen som vurderte søkere til førsteamanuensisstillingen i norrøn filologi i 2012, listet eksempelvis alle stedene hvor den innstilte mannen hadde vært invitert til å holde foreles-

81 A 2011:10. Publiseringsnivå er definert i NPI, Norsk publikasjonsindeks.

82 E 2012: 15.

83 F 2012: 8.

84 A 2012.

ninger og konferanseinnlegg, og understreket at mesteparten av disse invitasjonene kom fra andre land enn det han var født i og hadde sin utdanning fra.⁸⁵

En tredje og litt sjeldnere omtalt form for internasjonal synlighet er fremheving av søkerens internasjonale nettverk og prosjektdeltakelse. Ikke bare er den sjeldnere omtalt, men den ser også ut til å være vanskeligere å telle. Dette påvirker i sin tur hva vi får vite om denne måten å være en internasjonalt synlig språkviter på. Et eksempel på dette er beskrivelsen av nettverket til kvinnen som ble innstilt til professoratet i arabisk i 2009. Her får vi bare vite at nettverket er «utstrakt» og befinner seg i den arabiske verden, USA, Europa og Israel.⁸⁶ På lignende vis får vi bare vite at en av de ikke-innstilte kvinnelige fransklingvistene i 2013 hadde bygd internasjonalt nettverk, og at kvinnen som ble innstilt til førsteamanuensis i nordisk lingvistikk i 2018, hadde opparbeidet seg kontakter flere steder, særlig ved universitetet i Cambridge.⁸⁷

Heller ikke ledelse av eller deltakelse i internasjonale prosjekter er viet særlig mye plass i vurderingene fra denne perioden. Evne til å lede internasjonale prosjekter ble nevnt bare to ganger: i forbindelse med vurderingen av kvinnen som ble innstilt til stillingen som førsteamanuensis i engelsk lingvistikk i 2010, og i forbindelse med vurderingen av mannen som ikke ble innstilt til stillingen i engelsk historisk lingvistikk i 2013. Også det vi får vite, er knapt. Alt vi får vite om kvinnens prosjekt, er at det mottok internasjonal finansiering.⁸⁸ Om mannen får vi vite at han hadde hatt lederroller i forskningsprosjekter.⁸⁹ Beskrivelser av deltakelse i internasjonale prosjekter fulgte samme mønster. I 2013 ble for eksempel begge de innstilte søkerne til førsteamanuensisstillingen i fransk lingvistikk bare omtalt som erfarne forskere og administratorer i internasjonale prosjekter.⁹⁰

Når evnen til å skape og vedlikeholde internasjonale nettverk

85 D 2012: 24–25.

86 C 2009: 3.

87 Sakkyndigvurdering til førsteamanuensis i fransk lingvistikk, «Stilling som førsteamanuensis i fransk lingvistikk ved Institutt for fremmedspråk. Uttalelse fra sakkyndig komité», signert 11.04.2013, HF-fakultetet, (jnr. 2012/7096):3, heretter G 2012; Sakkyndigvurdering til førsteamanuensis i nordisk språkvitenskap (grammatikkforskning), «Vurdering av søkjarar til stilling som førsteamanuensis i nordisk språkvitenskap (grammatikkforskning)», HF-fakultetet, (jnr. 2018/5489): 16, heretter H 2018.

88 A 2011: 10.

89 B 2014: 11.

90 G 2013: 4, 5.

og å utvikle eksternt finansierte prosjekter fremstår som så diffuse, kan det skyldes at de er relativt nye dyder i denne sammenheng. I sin doktoravhandling om svenske sakkyndiges arbeid i andre halvdel av 1900-tallet beskriver historikeren Ragnar Nilsson de sakkyndige som en treg og ofte konservativ gruppe forskere som i kraft av sine veletablerte vitenskapelige karrierer og lange fartstid ved samme institusjon målbærer det som regnes som tradisjonelle vitenskapsoppfatninger innenfor deres fagfelt.⁹¹ Forfølger vi denne tanken videre, kan det hevdes at grunnen til at evnen til å utvikle internasjonale nettverk og eksternt finansierte prosjekter blir så lite og så vagt omtalt, er at verdsettelse av disse evnene har kommet til etter at de sakkyndige selv hadde oppnådd sin akademiske status og at de dermed ikke oppfatter disse evnene som de viktigste når de skal bedømme kandidater til en utlyst førsteamanuensisstilling eller et professorat i språkvitenskapene.

At ikke alle sider ved en dyd oppfattes som like sentrale, og at dyder nå i større grad knyttes til språkvitenskapelige delfagfelt, illustrerer Pauls poeng om at det til enhver tid finnes flere parallelle modeller av den ideelle forsker. Hver av disse modellene er basert på ulike sett av foretrukne dyder og ferdigheter, og hver av modellene er knyttet til bestemte mål som angir hvorfor den er verdt å etterleve. Hvilke modeller som vektlegges i en periode, avhenger i stor grad av hvilke mål som anses verdt å forfølge i denne perioden.⁹² Gjennomgangen av hvilke forskeregenskaper som særlig blir framhevet i de språkvitenskapelige sakkyndigvurderingene i perioden 2006–2018, viser både hvordan etablerte forståelser av egenskaper slik som historisering kan endre seg, og hvordan nye egenskaper som produktivitet og internasjonal synlighet blir framhevet. Mens endringene i de etablerte egenskapene i stor grad kan knyttes til de faglige endringene i språkvitenskapene på 1900-tallet og begynnelsen av 2000-tallet, kan oppvurderingen av produktivitet og internasjonal synlighet forstås i lys av endringer i synet på hvordan akademisk virksomhet bør drives, med et økende antall forskere som kjemper om et begrenset antall stillinger, og med framvekst av en publiseringsstruktur som faktisk gjør det mulig å være internasjonalt synlig.

91 Nilsson 2009: 26.

92 Paul 2014: 364.

Å telle undervisningserfaring

Der de sakkyndige på 1950-tallet la stor vekt på de kvalitative sidene ved søkerens undervisningsevner, er det nå gjennomgående de kvantitative sidene ved undervisningsevnen som vektlegges. I 2006–2018-vurderingene framheves det særlig hvor mye hver søker har undervist, selv om måten mengden blir omtalt på, varierer fra vurdering til vurdering. Eksempelvis skrev komiteen som vurderte søkere til engelsk lingvistikk i 2013, at den innstilte kvinnen hadde «accumulated 17 years of teaching experience in English linguistics», mens komiteen som vurderte søkere til nordisk lingvistikk i 2018, ikke bare beskrev den innstilte kvinnen som en erfaren underviser, men også oppga de emnene hun hadde undervist i, og hvilket nivå de var på.⁹³ I noen vurderinger blir også veiledningserfaring inkludert, slik som i tilfellet med den innstilte kvinnelige engelsklingvisten i 2010, som på søketidspunktet hadde veiledet 11 masterstudenter, var ferdig med å veilede en doktorgradsstipendiat og på søketidspunktet veiledet en annen doktorgradsstipendiat.⁹⁴

Ut over i denne perioden ble kravene til formell pedagogisk utdanning gjort klarere i de nasjonale forskriftene og de lokale retningslinjene for ansettelse av vitenskapelig personell. Også dette gjenspeiles i de sakkyndiges vurderinger, som etter hvert begynte å ta med opplysninger om denne utdanningen og omfanget av den, der søkerne selv viste til at de enten hadde eller var i ferd med å få slik utdanning. Eksempelvis kunne kvinnen som ble innstilt til førsteamanuensis i engelsk lingvistikk i 2013, vise til deltakelse på et 150 timers kurs i universitetspedagogikk der hun var ansatt.⁹⁵

Samtidig forsvant ikke vurderingene av kvalitet helt fra sakkyndigvurderingene. I vurderingen av en av de ikke-innstilte kvinnelige søkerne til førsteamanuensisstillingen i 2013 så sakkyndigkomiteen hennes forslag til revisjon av et kurs i fonologi og muntlig fransk som bevis for hennes engasjement og løsningsorientering som pedagog.⁹⁶ På samme måte beskrev sakkyndigkomiteen som vurderte søkerne til førsteamanuensisstillingen i norrøn filo-

93 E 2012: 9; H 2018:13.

94 A 2011: 9.

95 E 2012: 9.

96 G 2013: 3.

logi i 2012, den ikke-innstilte mannens undervisningsmateriale som detaljert, oversiktlig og informativt, og studentevalueringene som positive, mens den innstilte kvinnelige nordisten i 2017 kunne vise til at hun aldri hadde mottatt dårlige undervisningsevalueringer.⁹⁷ Sammenlignet med de kvalitative vurderingene som sakkyndige ga på 1950-tallet, skiller likevel den siste tidens kvalitative vurderinger seg ut ved at de er basert på vedlagt dokumentasjon og i stor grad omtales bare der søkerne selv framhever dem i sine søknader.

En del av vendingen mot kvantifisering, også av undervisningsevner, kan forklares med de generelle endringene i lovverk, forskrifter og retningslinjer for ansettelse av vitenskapelig ansatte. I stadig større grad krever de dokumentasjon av søkerens oppnådde resultater som forskere, forelesere og administratorer, og hvordan sakkyndige og søkere tolker disse. Samtidig kan økende kvantifisering også forstås som utslag av språkvitenskapenes teoretiske og metodiske mangfoldiggjøring, som i sin tur har skapt grobunn for en rekke parallelle modeller for den ideelle språkviter. Der den filologiske tradisjonens forståelse av språkvitenskap som en altomfattende vitenskap krevde at den ideelle språkviter nærmest skulle være gjennomsyret av det språket og den kulturen som språkviteren studerte, gjør den flerparadigmatiske situasjon det vanskelig for språkvitenskapelig sakkyndige å kreve det samme av søkerne i dag. Dagens sakkyndige må potensielt forholde seg til en rekke ulike undervisningserfaringer, basert på en rekke ulike faglige tilnærminger og utført innenfor en rekke ulike nasjonale akademiske kontekster. Som Nilsson påpekte i sin doktoravhandling, fungerer tallfesting, i dette tilfellet av undervisningserfaringer, som en ny måte å legitimere sakkyndigvurderingene på, i en tid hvor sakkyndige ikke kan bruke sine egne erfaringer som grunnlag for vurderinger.⁹⁸ Kanskje går det også an å hevde at tallfesting i vårt tilfelle gir de sakkyndige mulighet til å skape et omforent grunnlag for å vurdere de mange parallelle måtene å være språkviter på.

97 D 2012: 22; Sakkyndigvurdering til stilling som førsteamanuensis i nordisk språkvitenskap, «Sakkyndig vurdering av søkerne til stilling som førsteamanuensis i nordisk språkvitenskap ved Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier, Universitetet i Bergen», signert 16.02.2018, HF-fakultetet (jnr. 2017/92): 12, heretter I 2018.

98 Nilsson 2009: 351.

Finnes det lenger én ideell språkviter?

Sammenlignet med de dydene som ble framhevet av sakkyndige på 1950-tallet, viser gjennomgangen i perioden 2006–2018 en klar bevegelse i hvilke egenskaper som nå framheves som ideelle. Den gradvise utvidelsen av ulike måter å forstå og forske på språk som ble innledet med utviklingen av lingvistisk strukturalisme på begynnelsen av 1900-tallet, og som for alvor nådde Bergen i andre halvdel av 1900-tallet, har ført til at filologiens viktigste dyder – historisk spesialisering, evne til å plassere språk i en større kulturell sammenheng og evne til å formidle sin kunnskap på en faglig forsvarlig og klar pedagogisk måte – ikke lenger er nok. Muligens som følge av mangfoldiggjøringen av språkvitenskapelige teorier og metoder er det nå vanskelig å peke på bare én bestemt modell for hvordan være den ideelle språkviter i dagens sakkyndigvurderinger. Snarere er det nå mulig å se en rekke modeller for den ideelle språkviter ved UiB samtidig. Det som forener modellene nå, er et knippe med generelle, fagoverskridende dyder. Fremst blant disse er evnen til å være internasjonalt synlig, helst gjennom publikasjoner i velrenommerte, engelskspråklige tidsskrifter, og evnen til å være en produktiv forsker, foreleser og forskergruppeleder.

Hva da med den ideelle språkviters kjønn? På begynnelsen av dette kapittelet hevdet jeg at sakkyndigvurderinger til de øverste språkvitenskapelige stillingene også rommet mulighet for å undersøke hvorvidt, eventuelt hvordan, den ideelle språkviter har blitt forstått som et kjønnnet vesen. Som i delkonklusjonen etter drøftingen av 1950-tallets sakkyndigvurderinger må svaret også etter undersøkelsene av vurderingene for perioden 2006–2018 være at det undersøkte materialet gir få svar på dette spørsmålet. Samtidig viser opptellingen av søkere og sakkyndige for den siste perioden at det tross alt har skjedd en endring i kjønnssammensetningen for begge gruppene. Der det på 1950-tallet bare fantes blandede søkergrupper til 4 av totalt 12 stillinger og like mange blandede sakkyndigkomiteer, er det i den senere perioden kvinnelige og mannlige søkere til samtlige utlyste stillinger, og disse vurderes av både kvinnelige og mannlige sakkyndige. I denne perioden er det dessuten et flertall av kvinner som innstilles til de utlyste stillingene.

Hva årsakene til disse endringene kan være, er det vanskelig å si på bakgrunn av det undersøkte materialet. Hittil har jeg lagt stor vekt på interne, faglige endringer som forklaring på endringer i synet på den ideelle språkviter. Daston & Sibum, Paul og Niskanen & Barany peker samtidig på at modeller for hvordan være en ideell akademiker også påvirkes av institusjonelle forhold, slik som universitetets retningslinjer for stillingsutlysning og -bedømming. Der disse på 1950-tallet verken nevnte personlige egenskaper for søkere eller for sakkyndige, inneholder de slike opplysninger eksplisitt i dag. Sakkyndigkomiteer skal bestå av både kvinner og menn. Kvinnelige søkere og søkere med innvandrerbakgrunn og/eller nedsatt funksjonsevne oppfordres til å søke de ledige stillingene. Disse endringene reflekterer det systematiske juridiske og politiske arbeidet for å oppnå større likestilling mellom universitetets kvinnelige og mannlige ansatte siden 1970-tallet. De er også uttrykk for de kvantitative og kvalitative endringene i sammensetningen av universitetets befolkning som vist i kapittel 1 i bind 2. Kanskje kan det derfor hevdes at rommet for hvem som nå kan regnes som en ideell språkviter, er blitt større og mest av alt skyldes en kombinasjon av internvitenskapelig utvikling og endringer i de institusjonelle rammene som til enhver tid omgir språkvitenskapene.

Litteratur og kilder

- Bod, R.** (2013). *A new history of the humanities: The search for principles and patterns from the antiquity to the present*. Oxford: Oxford University Press.
- Clark, W.** (1992). On the ironic specimen of the doctor of philosophy. *Science in Context*, 5(1), 97–139. <https://doi.org/10.1017/S0269889700001101>
- Clark, W.** (2006). *Academic charisma and the origins of the research university*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Daston, L. & Most, G.W.** (2015). History of science and history of philologies. *Isis*, 106(2), 378–390. <https://doi.org/10.1086/681980>
- Daston, L. & Sibum, O.** (2003). Introduction: Scientific personae and their histories. *Science in Context*, 16(1–2), 1–8. <https://doi.org/10.1017/S026988970300067X>
- Hoel, O.L.** (2018). Norsk språkforskning. I: T. Bull (red.), *Norsk språkhistorie. Bind III: Ideologi* (s. 51–148). Oslo: Novus forlag.
- Kivistö, S.** (2014). *The vices of learning: Morality and knowledge at early modern universities*. Leiden: Brill.
- Lamont, M.** (2009). *How professors think. Inside the curious world of academic judgement*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Nilsson, R.** (2009). *God vetenskap: Hur forskares vetenskapsuppfattningar uttryckta i sakkunnigutlåtanden förändras i tre skilda discipliner* (Doktoravhandling). Göteborg: Göteborgs universitet.

- Niskanen, K. & Barany, M.J. (2021). Introduction: The scholar incarnate. I: K. Niskanen & M.J. Barany (red.), *Gender, embodiment, and the history of the scholarly persona. Incarnations and contestations* (s. 1–17). Cham: Springer International Publishing.
- Paul, H. (2014). What is a scholarly persona? Ten theses on virtues, skills, and desires. *History and Theory*, 53(3), 348–371. <https://doi.org/10.1111/hith.10717>
- Paul, H. (2016). The virtues and vices of Albert Naudé: Toward a history of scholarly personae. *History of Humanities*, 1(2), 327–338. <https://doi.org/10.1086/688036>
- Paul, H. (2017). Virtue language in nineteenth-century orientalism: A case study in historical epistemology. *Modern Intellectual History*, 14(3), 689–715. <https://doi.org/10.1017/S1479244315000293>.
- Robins, R.H. (1997). *A Short History of Linguistics* (4. utg.). London: Longman.
- Shapin, S. (1991). 'A scholar and a gentleman': The problematic identity of the scientific practitioner in early modern England. *History of Science*, 29(3), 279–327. <https://doi.org/10.1177/007327539102900303>.
- Thue, F. (1996). Det humanistiske fagfeltets historie. I: N. Roll-Hansen, J. Goksøyr, L.M. Irgens, K.B. Helle, T.I. Bertelsen, R.K. Lie, A. Nernæs, K.A. Selvig, F.W. Thue, S. Bagge & K.H. Teigen, *Universitetet i Bergens historie*. Bind II (s. 434–582). Universitetet i Bergen.
- Turner, J. (2014). *Philology. The Forgotten Origins of the Modern Humanities*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Universitetet i Bergen. *Årsmeldinger: 1951–52, 1952–53, 1953–54 og 1957–58*.